

**Cursus theologici iuxta scholasticam huius temporis
Societatis Jesu methodum tomus ...**

Amico, Francesco

Duaci, 1640

VII. An sola processio Verbi in Diuinis sit generatio?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82000](#)

formalitas, per quam natura diuina ad intra se communicat.

91. Confir. Nam etiam per aduersarios Filius & Spiritus S. non accipiunt intellectionem & volitionem, nisi via communicationis; siquidem non accipiunt illas ut distinctas à principio productivo: quidquid autem persona producta non accipit ut distinctum à persona producente, accipit per communicationem, non per productionem, quia productio formaliter tendit ad distinctum, communicatione vero ad idem.

92. Obij. 4. Non videtur maior ratio, cur Filio vi originis formaliter cum intellectione communicetur natura, & cum eadem natura non communicetur etiam volitio, cùm non mindus volitio, quām intellectio identificetur cum natura. Respondeo maiorem rationem esse, quia id tantum per se formaliter comunicatur cum proximo principio communicatio, quod per se & formaliter in eo includitur: atque cum intellectione & volitione sola natura per se & formaliter includitur: ergo ea tantum vi originis formaliter vtricq; personæ cum proximo principio communicatio communicatur. Maior cum consequentia patet. Minorem ostendo, nam id tancum per se & formaliter includitur in intellectione & volitione, quod formaliter & per se cōplet principium ipsum intellectio & volitionis: sola autē natura id præstat, nam sola natura, tanquam principium virale principale simul cum intellectu & voluntate per se immediate compleat principium ipsum intellectio & volitionis. Etenim, ut ex Philosophia suppono, ad actum vitalem non solum proximè concurrit potentia vitalis, sed substantia & natura ipsa viuentis; ergo ad completum principium vitale intellectio & volitionis diuinæ proximè & immediate concurrit natura ipsa diuina. Ceterum, quia intellectio & volitio spectant ad diuersos modos operandi, neutra formaliter & per se includitur in alia, ut complementum eiusdem principij operativi, ac proinde solum concomitante communicatur, cum natura diuina.

93. Ad fundamentum primæ sententiae, neganda est maior. Ad priorem probationem, concedo assumptum de relatione prædicamentali, quæ est purus respectus ad terminum: nego de transcendentali, quæ, ut inductione constat etiam in rebus creatis, actua est. Relatio autem, quæ in Deo ponitur productiva, non est prædicamentalis, sed transcendentalis. Ad posteriorem dico, maiorem esse veram de principio productivo quoad rationem formalem communicandi, quæ essentialiter supponit principium ipsum productiuū, non autem quoad rationem formalem producendi. Cuius ratio à priori est, quia principium communicatiuum suæ natura vnit communicantem cum termino communicato, nam idem formaliter, quod communicatur termino, manet in principio ipso communicante aut specie, ut in rebus creatis, aut

numero, ut in diuinis. Productuum vero distinguunt & quasi separat producentem à producendo, nam id, quod datur producendo, non manet formaliter, sed tantum virtute in producente. Igitur principium productuum non assimilat sibi productum formaliter ratione productionis, sed ratione communicationis, quam vnumquodque principium productuum tam creatum, quam increatum in suo ordine essentialiter includit.

94. Ad rationes autem reliquarum sententiarum, quatenus faciunt contra nos, patet ex dictis.

95. Ex quibus etiam constat, an saltem dicendum sit actus essentiales intelligendi & volendi esse actuales productiones tam actiua principiorum producentium, quam passiuas terminorum procedentium. Etenim sicut in principio productivo distinximus principium proximè communicatiuum, & principium proximè productuum, nec non ipsum integrum & totale principium productuum Quod: ita in productionibus ipsis proportionaliter distinguenda sunt hæc tria, actialis communicatio tam actiua in principio communicante, quam passiua in termino communicato, quæ est ipsa intellectio & volitio essentialis; ut ratione præcisa ab ipsa productione tum actiua hypostasis producentis, tum passiua hypostasis productæ; & actialis productio, quæ est ipse actus notionalis, consideratus secundum præcismam formalitatem productionis, sive hypostasis productæ, sive hypostasis productæ; & integra processio, quæ vtramq; rationem formalem includit, actualem scilicet communicationem naturæ & formalem productionem hypostasis, quæ dicitur origo tam actiua personæ producentis, quam passiua personæ productæ.

SECTIO VII.

An sola processio Verbi in Diuinis sit generatio?

96. RATIO dubitandi est, quia perfecta generatio, de qua hic disputamus, est, ut Theologi ex Aristotele definiunt, *Ori-
go viuentis à viuente, à principio coniunctio in similitudinem naturæ*. At non solum Verbum, sed etiam Spiritus Sanctus procedit viuens à Patre & Filio perfectè viuentibus per actum voluntatis, qui in Deo est vita ipsa per essentiam, à principio coniuncto, ipsique intimè communicato in similitudinem eiusdem numero naturæ cum Patre & Filio producentibus. Igitur non solum processio Verbi, sed etiam Spiritus Sancti est generatio. Vnde Ariani consubstantialitatem Diuinarum personarum negantes, hoc argumento. Catholicos vrgebant. Si spiritus sanctus procedit eiusdem naturæ cum Patre, aut procedit à solo Patre, & sic est Filius Patris, & Frater Filii; aut à solo Filio, & sic est Filius Filii, & Patris nepos;

Aristoteles.

Ariani.

aut

aut ab utroq; simul, & uterq; erit Spiritus Sancti Parens; cum autem nequeat uterq; esse Pater, erit alter Pater, mater alter.

97. Dico 1. Verbum est propriæ Filius, eiusque processio est vera & propria genera-

Psal. 2.

Marci 14.
Ioan. 1.

Psal. 109.

Proverb. 8.

Ioan. 1.

Augustin.
Amorosius.
Gregorius.
Eusebius.
Chrysost.
Theophil.
Symbol. Athanasius.
Symbol. Nicen.

Augustin.
Damascen.

Ariminensis
Magister.

Scotus.
Aureolus.

Durand.
Aliacensis.

tion. Assertio est de fide. Constat ex sacra scrip- tura, in qua Verbum appellatur *Filius & genitus*, Psal. 2. *Filius meus es tu*, inquit, Pater æternus, ego hodie genui te. Dicit, *Genui*, ut ex- primat æternitatem. Dicit, *Hodie*, ut signifi- cat perennitatem. Secundò, interrogatus

Christus Dominus à summo Sacerdote, an essem Filius Dei, Marci 14. respondit: *Ego sum*.

At Christus est Verbum Patris, Ioannis. 1. *Verbum caro factum est*. Igitur Verbum est Dei Filius. Tertiò, processionem Verbis sacra Scriptura explicat metaphora *Vteri*, Ps. 109. *Ex utero genui te*; nomine *Conceptionis*, & partus, Prover. 8. atqui hæc omnia generatio- nem important: ergo.

98. Dico 2. Solùm Verbum est Filius, eiusq; processio est tantum generatio. Est de fide. Constat ex eadem sacra Scriptura, in qua non modò Verbum dicitur *Filius*, & *genitus*, sed *unigenitus*, Io. 1. *vidimus gloriam eius gloria quasi Unigeniti à Patre*. Vbi particula, *Quasi*, non est nota diminuens, sed veritatem explicans, ut adnotarunt August. Amb. Gre- gor. Chrysost. Theophil. Euthimius. Vnde paulò pòst idem Euangelista absolutè vocat *Unigenitum*: *Unigenitus*, inquit, qui est in sinu Petris &c. & c. 3. Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum *unigenitum* daret, & in Symbolo Athanasij solus Filius dicitur *genitus*, & in Symbolo Nicano *Unigenitus*.

99. Verum tota controversia est in assignando discrimine, cur productio Verbi, non autem Spiritus Sancti sit generatio, cum uterq; accipiat eadē numero naturam pro- ducentis. Qua difficultate vieti Aug. lib. 3. contra Maximinum c. 14. Damascen. l. 1. fi- dei orthodoxæ c. 2. & 10. & Gregorius Ari- minensis, cum Magistro sententiarium in 1. dist. 13. aperte fatentur, huius Catholicæ ve- ritatis discrimenā puro viatore in hac vita assignari non posse. Reliqui vero Scholastici aliquam conantur rationem discriminis afferre. Vnde opere pretium duxi singulo- rum rationes singillatim examinare, ut illu- strius tandem veritas appareat.

100. PRIMA ratio sit Scoti in primo di- stinct. 13. §. ad questionem, Aureoli artic. 2. propos. 4. affirmant, generationem & spirationem distinguere iphis formaliter; nec oportere ulterius querere, quibus distin- guantur, nisi quia tota ratio formalis unius, non est tota ratio formalis alterius.

101. Sed contrà: nam hanc rationem formalem querimus, quæ una constituatur, ut generatio, altera, ut spiratio. Eodem la- buntur qui dicunt, distinguere penes terminos productos. Id ipsum enim queritur, quid proprietas sit in uno, quo formaliter dis-tinguitur ab altero.

102. SECUNDA ratio est Durandi in 1. distin. 6. q. 2. num. 17. Aliacensis in 1. q. 8.

art. 3. Ideo Verbum esse genitum, non au- tem Spiritum Sanctum, quia Verbum pro- cedit ab uno, Spiritus vero Sanctus à duobus, quod autem procedit ab uno, procedit per modum naturæ, quia modus naturæ est.

ut unus sit ab uno. Quod autem procedit à pluribus, procedit per modum voluntatis, quia procedit à pluribus concurrentibus moderando suam virtutem. Hæc ratio de- sumpta est ex Augustin. 15. de Trinit. cap. 27. vbi eo probat, Filium procedere ut na- tum, Spiritum vero ut spiratum, quia Filius, inquit, nullus est duorum, nisi patris & matris. Absit autem, ut inter Deum Patrem, & Deum Filium aliquid tales suspicemur.

103. Sed contrà: tum quia procedere à pluribus necessariò, & per modum unius principij ad unum determinari, non est, ut Durandus opinatur, procedere per modum voluntatis, suam virtutem moderan- tis, sed per modum naturæ ad unum deter- minatæ. Tum quia, sicut procedere à pluri- bus non tollit, quin Spiritus Sanctus pro- cedat ut viuenz à viuente coniuncto, in similitudinem naturæ; ita non tollit, quin procedat ut natus, tum quia etiam si Spi- ritus Sanctus procedat à Patre & Filio, non tam procedit ab illis, ut à pluribus, sed ut ab uno eodemque proximo principio spi- ratiuo. Atque ex his soluta manet ratio Au- gustini, nam etiam si Spiritus Sanctus pro- cederet à Patre & Filio ut genitus, non oportet ab illis procedere, tanquam à Patre & matre, quia non procederet diverso modo ab uno, atque ab alio, quod necessarium esset, ut ab illis procederet tanquam à Patre & matre.

104. TERTIA ratio est Henrici, in summa a. 6. q. 8. Bonavent. in 1. dist. 13. q. 2. Ri- chardi. q. 3. Heruæ. q. 1. Rubionis. q. 1. art. 1. Agidij. 2. p. distinctionis, art. 1. Mayroni di- stinct. 10. q. 1. ideo Verbum dici genitum, non autem Spiritum Sanctum, quia Verbum procedit per modum naturæ, Spiritus Sanctus vero per modum voluntatis. At so- lùm id quod procedit per modum naturæ in rebus creatis est genitum. Igitur solùm Verbum, non autem Spiritus Sanctus in diuinis est genitus.

105. Sed contrà, quia vel procedere per modum naturæ, est procedere non presuppo- sita alia operatione substantiali in eodem operante, ut multi explicant: at hoc ex- trinsecum est, & accidentarium generationi: vel procedere per modum naturæ, est proce- dere necessariò & per determinationem ad unum: at Spiritus S. procedit necessariò, & per determinationem ad unum, quia non pro- cedit liberè, & per virtutem indifferētem ad utrumlibet, sed ex naturali inclinatione & propensione, quam Deus habet ad diligendū se ipsum. Vnde voluntas diuina produc- tit Spiritum S. ut natura quadam est; quia producit illum ut ab intrinseco determinata ad unum. Quod docuit S. Thomas 1. p. quæst. 41. art. 2. ad 3. Nec refert, quod idem

Augustin.

Durand.

Augustin.

Henricus.

Bonavent.

Richardus.

Heruæ.

Rubio.

Agidius.

Mayronus.

S. Thom.

doctor

doctor q. 10. de potentia art. 2. ad 4. negat Spiritum Sanctum procedere per modum naturae. Quia hoc tantum ibi negat, ne videatur concedere Spiritum Sanctum procedere tantum à natura, & non à voluntate, ut à proximo & formalī principio. Vel per modum naturae significat procedere ex fœcunditate nature, ut explicat Bonavent. at qui non minus Spiritus Sanctus, quā Verbum procedit ex fœcunditate naturae; ille media volitione; hoc media intellectione, ut proximo & formalī principio communicationis.

Bonavent.
Capreolus.
Caietan.
Bannez.
Ferrarien.

106. Quarta ratio est Capreoli in 1. dist. 9. art. 1. ad 2. contra primam conclusionem. Caiet. & Ban. i. p. q. 27. art. 4. Fer. 4. contra gentes c. II. & c. 19. ideo productionem Verbi esse generationem, non autem Spiritus sancti, quia processio Verbi est per intellectum, Spiritus Sancti vero per voluntatem: quod autem procedit per intellectum visu originis formalis procedit simile producenti, non autem quod procedit per voluntatem. Probat autem hoc Caietanus ex diuerso modo operandi intellectus & voluntatis, quoniam ille fit in actu per expressam similitudinem obiecti; hæc per inclinationem & impulsu[m] ad obiectum.

107. Ut autem hanc rationem magis explicet, notat q. 35. art. 2. duplice[m] posse aliquod genus per differentiam ad certam speciem contrahi, uno modo per differentiam intrinsecam & formalem, que sit intra eandem perfectionem cum ipso genere contrahibili; alio modo per differentiam extraneam & quasi materialem, que sit extra perfectiō[n]em ipsius generis contracti. Primo modo contrahitur color per album & nigrum; quoniam albedo & nigredo sunt per se differentiae contracti coloris intra eandem perfectionem genericam coloris. Secundo modo contrahitur color per naturale, & artificiale, que sunt differentiae extraneæ colori.

108. Ex his infert intellectiō[n]em, quæ sumpta genericè yim habet assimilandi terminum principio intelligenti, ut intelligenti formaliter, contractam ad diuinam, tanquam ad differentiam intrinsecam & formalem, assimilare terminum productum principio intelligenti in eadem numero natura; atq[ue] adeo, ut talis intellectio est contracta per differentiam existentem intra proprium genus intellectiō[n]is, habere, ut gignat terminum similem in natura principio producenti quod est ipsum principium intelligens ut intelligens formaliter: amorem vero neque ex vi sua genericā, neque ex vi aliqua specifica per se habere, ut assimilat terminum principio producenti: eò quod & amor impulsu[m] quædam est, & omnes amoris differentiae per se tantum sunt impulsione diuersificatiæ. Quo sit ut neque ille ad perfectissimum amorem contractus, tanquam ad differentiam per se, sit formaliter & ex vi propriæ differentiae produciuus similis, & eiusdem naturae cum prin-

cipio amante, sed per se tantum sit produc[t]ius cuiusdam infinitæ impulsionis & inclinationis Dei amantis in se ipsum amatum. Quia vero hic amor reperitur in natura increata, in qua nihil potest esse accidentale, & ex natura rei distinctum, ratione subiecti, in quo talis amor reperitur, quæ est quædam differentia extrinseca, habet, ut producat terminum identificatum cum natura ipsa amantis, atque adeo similem, & eiusdem naturae cum illo. Quoniam vero ad naturam generationis non sat est, ut terminus, qui ea produc[t]ur, producatur similis principio ratione differentiae extraneæ, sed produci debet similis ratione differentiae propriæ, alioqui non procederet similis vi sua processionis formaliter: hinc sit ut etiam si Spiritus Sanctus ratione differentiae extraneæ procedat similis & consubstantialis principio producenti, non dicatur genitus, & Filius: sicut Verbum, quod & ex vi intellectiō[n]is ut sic, & talis specifica intellectiō[n]is produc[t]ur simile & eiusdem naturae cum principio producente.

109. Eandem rationem amplius sic explicat Ferrariensis. Quævis intellectio ex *Ferrariensis.*

eo, quod est expressa similitudo rei intellecta, habet ex se aliquo modo assimilare terminum principio producenti, quod est intellectus ipse informatus specie intelligibili: ergo perfectissima & infinita intellectio, qualis est Diuina, procedens ex infinito intellectu, & infinito intelligibili, habet infinitè assimilare terminum principio intelligenti: ergo per identitatem eiusdem naturae cum illo; nam quod intellectio est perfectior, tanto Verbum per ipsam productum est intimius & magis virum: ergo intellectio infinitè perfecta attingit Verbum in eadem numero natura cum principio ipso intelligente. Processio vero Amoris Diuini neque ex vi processionis amoris ut sic, neque ex vi processionis perfectissimi amoris habet, ut procedens habeat idem esse naturale cum producente: non enim quod processio amoris est perfectior, eò per talem processionem productum est intimius producenti, sed hoc solùm habet ex eo, quod est res quædam existens in Deitate, in qua nihil potest esse diuersum.

110. Ad clariorem huius sententiæ explicationem hæc supererat propositio probanda; formales & intrinsecas differentias intellectiō[n]is & amoris non esse sumendas ex subiecto, sed ex obiecto. Quod facile probatur; quia cum tales actus primarij sint à natura ordinati ad obiecta, inde habent, & non ex subiecto suas formales differentias. Cum igitur ex vi proprij modi tendendi horum actuum ad sua obiecta sola intellectio sit per modum expressæ similitudinis rei intellectæ, quæ est proximum & formale principium intelligendi: volitio vero tantum sit ad instar cuiusdam vitalis impulsus

pulsus in rem amatam, etiam si amba ratione subiecti, cum quo sunt coniunctæ, attingant terminum similem in natura cum producente, non tamen amba sunt generatiæ, quia non ambæ ex vi proprij modi tendendi ad obiectum, quod in his actibus est differentia per se, postulante producere terminum in natura similem producenti.

Ruiz.

111. Non multum ab hac ratione discrepat Didacus Ruiz de Trinit. disput. 6. se. 1. vbi, ideo ait, productionem Verbi esse generationem, quia secundum explicitum & formalissimum conceptum ordinatur ad personam, quæ secundum suam ultimam & formalissimam rationem personæ est perfectissima imago producentis; quæ si crescit infinitè, evadit substantialis intra eundem gradum imaginis. Putat enim Verbum Diuinum per se afferre similitudinem in natura ex eo, quod sit perfectissima similitudo producentis. Quæ ratio, ut patet, coincidit cum explicatione Ferrariensis supra allata. Vnde codem arguento quo impugnabitur illa, impugnabitur & hæc.

Ferrariensis.

Caietanus.

S. Thomas.

112. Contra igitur hanc Caietani sententiam primò. Nam ex ea sequeretur, Spiritum Sanctum vi suæ processionis formalis non esse æquè Deum, ac Verbum ac proprie vi suæ constitutionis personalis, quæ sumitur ex propria origine, non constitui æquè Deum formaliter, ac reliquas personas Diuinæ. Sequela probatur, nam vi suæ processionis formalis procedit solùm ut amor, qui in sententia Caietani non est formaliter Deus, sed impulsus & affectio Dei, identicè tantum & subiectu Deus. Vnde vi suæ processionis formalis non esset uniuocè persona Diuina cum Patre & Filio; nam vi suæ processionis formalis non accipit eandem naturam Patris & Filii, sed proprietatem tantum naturæ. Hoc autem absurdum est, quoniam non saluatetur æqualitas, quam Diuinæ persona servare debet in propria constitutione personali, quæ sumitur ex propria origine, vi cuius una ponitur procedere perfectior alia. Præterea falsum est, quod Caietanus supponit, amorem non esse Deo essentialē, sed solam proprietatem, ab ipsis quasi natura fluentem. Contrarium enim docet S. Thomas. I. p. q. 30. art. 2. ad 2. vbi amorem Diuinum ait esse coessentialē Deo.

113. SECUNDÒ, quia hæc opinio non concludit, quod intendit. Intendit enim similitudinem in natura, quam habere debet genitum cum generante, & concludit solam similitudinem intentionalem & in representando, quam per se tantum postulat Verbum intellectuale cum obiecto intelligibili. Minorem probo, nam de ratione Verbi, ut abstractit à creato & increato, solam est procedere simile obiecto intentionaler. Ergo de ratione Verbi, ut contracti ad increatum, est tantum procedere infinitè simile obiecto intentionaler. Antecedens patet, quia de

ratione Verbi intellectualis est representare obiectum intelligibiliter: hoc autem non dicit similitudinem naturalem, & in esendo cum obiecto, sed tantum intentionalem & in representando. Nam eam similitudinem per se tantum importat Verbum, quæ necessaria est, ut per eam perfectè cognoscatur obiectum; nam hæc tantum est per se requista ad primarium munus Verbi: sed ad hoc sufficit sola similitudo intentionalis; nam omnia circumscripta, & hac tantum posita, ponit Verbum perfectè representatum obiecti. Consequentia vero probatur, quia Verbum, ut contractum ad increatum, per se non importat, nisi similitudinem intentionalem infinitam.

114. Hoc autem demonstro primò à posteriori sic. Verbum increatum non minus procedit ut Verbum Diuinorum personarum & creaturarum possibilium, quam ipsius Diuinæ essentiæ; cum non minus procedat ut perfectissima notitia personarum & creaturarum, quam essentiæ; sed respectu Diuinorum personarum & creaturarum possibilium, non importat, nisi solam similitudinem intelligibilem & intentionalem in tepræsentando: ergo neque respectu Diuinæ essentiæ per se importabit aliam similitudinem, quam intelligibilem & intentionalem in tepræsentando. Consequentia claret. Minor probatur, quia Verbum increatum non procedit simile in esendo paternitati, aut spirationi passione, vel creaturis; alioqui Verbum esset Pater, Spiritus sanctus & creatura naturaliter; quod est hereticum; sed solam procedit simile quoad esse intentionale, & in representando, quia procedit ut perfecta notitia omnium, quæ sunt in mente paterna. Ergo neque Verbum, ut contractum ad increatum per se importat similitudinem in natura, sed tantum in esse intentionali cum obiecto intelligibili.

115. SECUNDÒ probatur à priori. Nam Verbum ex vi contractionis ad tales differentiam Verbi, eam tantum similitudinem per se poscit, quæ per se tantum facit ad perfectissimam notitiam talis obiecti: sed hæc est sola similitudo intentionalis cum obiecto intelligibili: ergo, &c. Maior patet, nam differentia per se est illa, quæ per se tantum requiritur ad tales speciem, ex tali genere & differentia constituendam: sed ad constituendam perfectissimam speciem Verbi increati sufficit infinita similitudo intentionalis cum ipso obiecto intelligibili: nam ea tantum similitudo per se requiritur ad constituendam speciem Verbi increati, quæ per se sufficit ad comprehendenda omnia, quæ sunt in memoria fecunda Patris. Nam hæc est tota, & adæquata perfectio Verbi, exprimere in actu secundo, quicquid in actu primo dicit species intelligibilis; quia Verbum est adæquatus terminus ipsius: sed ad exprimenda omnia, quæ per modum speciei intelligibilis continentur

tinentur in memoria secunda Patris, non requiritur similitudo in natura, sed sufficit intentionalis. Nam hac tantum posita, & omni alia sublata, ponitur Verbum adequate expressuum totius esse intelligibilis obiecti intellectus paterni: pater hoc respectu Diuinorum personarum, & creaturarum possibilium ad quas perfecte exprimendas sufficit sola intentionalis similitudo. Igitur quod Verbum Diuinum procedat simile in natura cum principio intelligenti, non habet formaliter ex vi propriæ differentiæ, que solum tendit ad infinitam similitudinem intentionalem; sed tantum ex subiecto, in quo reperitur, non secus ac amor ipse increatus.

116. Confirmatur, quia sicut Verbi est assimilare terminum obiecto intelligibili: ita Amoris est unire amantem obiecto amato: sed ex infinito amore non calculatur per se, nisi infinita uno intentionalis amantis cum amato; ergo ex infinita notitia non calculatur per se, nisi infinita similitudo intentionalis Verbi cum obiecto. Aut certè si ex infinita notitia per se calculatur similitudo in natura, etiam ex infinito amore calculabitur infinita unitas realis: & consequenter etiam amor vi sua processionis, ut increatus est, procederet similis in natura cum principio volente, ac proinde ut genitus & filius.

117. Quinta ratio est Suarez 11. de Trinit. cap. 5. & 6. Fasoli 1. p. quæst. 4. articul. 2. dubit. 1. & aliorum recentiorum Theologorum, qui nondum sua scripta prælo mandarunt. Hi autem eo probant processionem Verbi esse generationem, non autem Spiritus Sancti, quia soli Verbo vi sua processionis communicatur intellectio, quæ est propria differentia & formale constitutum naturæ Diuinæ: Spiritui vero Sancto, vi sua processionis sola communicatur volitio, quæ non constituit, sed supponit naturam constitutam, eamque consequitur ut proprietas ipsius. Cum autem generatio sit formalis communicatio naturæ, eoque tendat, ut per eam genitum accipiat essentialē constitutionem genitoris, sola processio Verbi erit generatio, quia sola processio Verbi est formalis communicatio naturæ Diuinæ, qua natura Diuina est formaliter.

11. Quod autem intellectio sit propria differentia constitutiva naturæ Diuinæ, volitio vero sit sola proprietas consequens, inde probant: quoniam natura Diuina cum sit essentialiter viuens vita perfectissima; perfectissimus autem gradus vitæ sit vita intellectualis actualis, ipsa actualis intellectio erit formalis ratio constitutiva naturæ Diuinæ; quia hic est primus & perfectissimus gradus vitæ. Volitio vero & amor, cum sit quidam naturæ appetitus consequens intellectiōnem, atq; adeo naturam ipsam perfecte constitutam in gradu vitæ intellectualis perfectissimæ, non potest

habere rationem formalis constitutiū, sed proprietatis consequentis; eò quod formalis ratio constitutiva naturæ est illa, qua primo concipitur constitui in se, & essentia-liter distingui ab omni alio. Quia igitur soli Verbo ex modo, quo procedit, communicatur intellectio, solum Verbum erit genitum & Filius. Et quamvis etiam Spiritui Sancto communicetur intellectio, quia tamen ea non communicatur vi sua processionis formaliter, sed solum identicè & concomitante, ut intrinsecè inclusa in ipsa voluntione, quæ ei tantum communicatur formaliter vi originis, non dicitur filius & genitus, nec eius processio generatio; quia hec est productio per se primò ordinata ad communicandam naturam.

119. Confirmant, nam ratio voluntini actualis in Deo præsupponit rationem intellectiū: igitur nequit eius essentia per viram que rationem quæ primò constituit. Antecedens constat tum in rebus creatis: tum quia voluntio essentialiter est ad cognitum ut sic. Consequenta verò probatur, nam si intellectio & volitio actualis quæ primò essentiam Dei constituerent, sequeretur, intellectiōnem & voluntiōnem esse unum simplicissimum conceptum unius & eiusdem differentiæ, essentialiter constituentis naturam; ac proinde cum volitio suapte natura præsupponat intellectiōnem, idem præsupponeret seipsum; idemq; simul foret prius & posterius se ipso; quod implicat.

120. Sed contra primò. Quoniam hæc ratio falsam supponit doctrinam de constitutuō naturæ Diuinæ, quod ex Patribus, & S. Thoma supra probauimus, non esse solam intellectiōnem, sed ipsum esse secundum totam latitudinem essendi.

121. SECUNDÒ, ex hac sententia sequitur, quod contra præcedentem rationem intulimus, nempè Spiritum Sanctum vi sua processionis non esse quæ Deum, ac Filium; imò vi sua processionis non esse formaliter Deum, sed tantum proprietatem Dei; proinde vi sua formalis constitutionis personalis non esse uniuocè personam Diuinam cum reliquis; nec procedere ut æqualem cum alia persona procedente; nec processiōnem Spiritus Sancti dici posse processionem Dei, quia non tendit formaliter ad communicandam Deitatem, sed tantum proprietatem Dei: processio autem denominatur talis formaliter ab eo, quod formaliter communicat.

122. TERTIÒ sic argumentor. Spiritus Sanctus vi sua processionis formalis producitur ut hypostasis Diuina: ergo vi sua processionis formalis producitur ut subsistens in natura Diuina: ergo vi processionis formalis communicatur illi natura Diuina. Antecedens pater, nam quicquid est terminus per se productionis, per se procedit vi productionis. Sed hypostasis Spiritus Sancti est per se terminus spirationis passiæ, cum sit ipsa spiratio passiæ in facto esse:

ergo

ergo per se vi suæ processionis producitur vt hypostasis Diuina. Posterior consequentia primi enthymematis constat: nam si vi suæ processionis formalis Spiritus sanctus procedit, vt immediate subsistens in natura Diuina; ergo vi suæ processionis formalis accipit naturam Diuinam. Prior verò consecutio, in qua tantum versatur difficultas, sic probatur. Omnis hypostasis immediatius ordinatur ad naturam, quam ad proprietates naturæ. Sed per aduersarios volitio est proprietas naturæ: ergo hypostasis Spiritus Sancti vi suæ processionis formalis, non procedit, vt immediate subsistens in volitione, sed in natura ipsa Diuina. Consequentia claret, nam terminus vi suæ processionis procedit secundum ordinem, quem per se & formaliter includit: Igitur si hypostasis per se immediatè ordinatur ad naturam, & non ad proprietates naturæ, vi suæ processionis procedit, vt immediate subsistens in natura, & non in volitione, quam est proprietas naturæ. Maiorem ostendo. Nam hypostasis est complementum substantiale naturæ, cum qua facit unum substantiale in ratione suppositi perfectè operatiui; ergo prius, & immediatius respicit naturam, cum qua constituit unum substantiale perfectè operatiuum, quam proprietatem naturæ, cum qua non constituit unum substantiale, sed unum quasi per accidentem.

123. Confirmatur. Nam ea ratione hypostasis respicit naturam, quam natura respicit hypostasim: sed natura prius & immediatius respicit hypostasim, quam proprietates: ergo & hypostasis prius & immediatius respicit naturam, quam proprietates. Maior patet, quia nequit natura prius respicere suam hypostasim, quin etiam hypostasis prius respiciat suam naturam, quoniam correlativa sunt simul natura. Minor probatur tum in rebus creatis, in quibus natura per prius respicit suam hypostasim, quam proprietates: ergo etiam in Diuinis. Nam ideo aduersarij docent, volitionem esse proprietatem naturæ Diuinæ, quia ea etiam est proprietas naturæ creatæ: ergo etiam docere debent, per prius naturam Diuinam respicere suam hypostasim, quam suas proprietates; quia etiam natura creata prius respicit hypostasim, quam proprietates. Tum quia natura Diuina constituit magis unum cum hypostasi, quam cum proprietate: sed id prius & immediatius respicitur à natura, quod constituit magis unum cum illa: ergo &c.

124. Argumentor 4. Nam, vt constat ex Ioanne Theologo latino in Concilio Florentino sess. 18. & 19. & omnibus Scholasticis cum Magistro in i. dist. 7. ad productionem Spiritus Sancti, non solum per se concurrit voluntas, sed etiam natura, vt principium communicativum. Etenim principalis forma, quam tam Pater, quam Pa-

ter & Filius est principium communicativum ad intra, est ipsa natura Diuina, quam cum intellectione ad gignendum Filium, quam cum volitione ad spirandum Spiritum Sanctum immediatè concurrit. Ergo vi processionis non minus communicatur natura Spiritui Sancto, quam Filio. Consequentia probatur, nam id vi processionis communicatur termino, quod est per se principium communicationis termini: igitur si natura Diuina est per se principium communicationis sui respectu Spiritus Sancti, per se vi originis illa communicatur Spiritu Sancto.

125. Ad fundamentum aduersariorum patet ex supra disputatis de constitutio Dei. Ad confirmationem nego consequentiam. Ad cuius probationem respondeo intellectionem & volitionem esse quidem unum simplicem conceptum, sed virtualiter diuisibilem: & ratione huius virtualis diuisibilitatis non repugnat, quin idem ratione presupponat se ipsum; sique se ipso prius & posterior secundum diuersas perfectiones, quas virtualiter includit. Nam etiam per aduersarios volitio supponit intellectionem: & rursus intellectio, vt comprehensiua est omnium attributorum Diuinorum, quo pacto est formale constitutio Dei, ratione supponit volitionem; quia ut sit comprehensiua volitionis, deber illam presupponere in ratione obiecti. Igitur non implicat, vt eadem perfectio ob virtualem sui diuisibilitatem sit conceptibilis prior, & posterior secundum diuersas rationes.

126. Sexta ratio est aliquorum apud Ruiz disp. 8. sect. 4. ideo Verbum esse genitum, non autem Spiritum Sanctum, quia Verbo vi suæ processionis immediatius communicatur natura, quam intellectio: contrà verò Spiritui Sancto vi suæ processionis immediatius communicatur amor, quo mediante deinde communicatur natura. Sed contrà: nam vtrique eodem modo communicatur natura, Verbo quidem mediante intellectione; Spiritui Sancto verò mediante amore. Etenim id communicatur immediatius, quod est immediatior via respectu termini. Sed immediatior via respectu Verbi, & Spiritus Sancti est intellectio & volitio: nam Pater intelligendo gignit Verbum; & tertij amando spirant Spiritum Sanctum.

127. Septima ratio est Bartholomai Torrez i. p. q. 27. artic. 2. Vaquez disp. 113. cap. 7. & disp. 145. cap. 5. Afferentium, ideo solum Verbum, & non Spiritum Sanctum esse genitum, quia solum Verbum vi suæ processionis procedit non modò simile in natura cum principio producente, quomodo etiam procedit Spiritus Sanctus, sed etiam procedit vt imago ad representandum expressa. De ratione autem Filii, vt Filius est, non solum est produci similem in natura, sed etiam vt imaginem ad representandum suum principium. Maior constat, nam solius Verbi est, non autem amoris

Ioan. Theo.
logus.
Concilium
Florentinum
Scholastici
cum Magi-
stro.

Ruiz.

Torrez.
Vaquez.

amoris repræsentare, quia solius Verbi est, procedere vt speciem declaratiuam obiecti intelligibilis intellectui dicenti & intelligenti: amoris autem tantum est, procedere vt impulsu voluntatis in rem astatam.

128. Confirmatur 1. Nam si Spiritus sanctus procederet, vt imago ad repræsentandum expressa, alicui intelligenti deberet repræsentare: at nulli intelligenti repræsentat, non Patri aut Filio, quia neuter seipsum intelligit Spiritu sancto, nec tanquam forma, nec tanquam termino intellectionis; nec sibi ipso, nisi quatenus sua intellectione essentiali intelligit se, & reliquas personas in seipso; nec alicui intellectui creato; non viatori, vt patet; non beato, quia qui videt tres personas, non videt unam repræsentatam in alia, sed omnes eque primò: igitur nulli repræsentat. At Verbum omnia intelligibilia repræsentat Patri, non tanquam forma, quia Pater non intelligit naturam sapientia vt forma, sed tanquam terminus paternæ intellectionis. Minor primi syllogismi probatur, tum quia humanis nullus filius est, qui patrem non repræsentet, quod adeo verum est, vt etiam id reperiatur in æquiuoca generatione muli. Et licet etiam pater filium repræsentet, non est tamen illius imago, quia imago est similitudo originem habens ab eo, quem repræsentat. Tum quia eò magis, aut minus aliquis dicitur filius, non quod magis, aut minus est homo, sed quod magis, aut minus patrem repræsentat. Ergo perfectio filiationis non crescit ex perfectione substantiæ, sed ex perfectione similitudinis repræsentantis & exprimitis suum principium.

129. Confirmatur secundò, nam ignis productus procedit similis in natura igni producenti, quia tamen non procedit vt imago ad illum repræsentandum expressa, non dicitur filius: ergo licet Spiritus sanctus vi suæ originis procedat similis in natura principio producenti, quia tamen vi eiusdem non procedit, vt imago ad illud repræsentandum expressa, non dicitur filius.

130. Sed contrà. Nam cum aduersarij dicunt, de ratione filij esse, vt procedat per modum imaginis ad repræsentandum expressæ, vel intelligenti de imagine, & repræsentatione intentionalí, vel de imagine, & repræsentatione naturali. Primum in ipsorum sententia dici non potest, tum quia hæc non reperitur in filio creato: at ipsi docent, hanc imaginis rationem communem esse cum genito creato. Tum quia hæc ratio imaginis non requirit unitatem in natura cum obiecto, ad quod repræsentandum exprimitur, vt patet in verbo creato, quod est vera imago reintellectæ, diuersæ tamen naturæ ab illa: at ratio filij essentialiter postulat unitatem saltem specificam naturæ cum principio producente.

131. Si autem dicatur secundum, sequitur, quod etiam Spiritus sanctus vi suæ originis procedat vt filius. Sequelam probo, nam per aduersarios procedere vt filium, est vi suæ

originis procedere vt imaginem ad repræsentandum naturaliter expressam: sed per eos Spiritus sanctus vi suæ originis procedit vt similis in natura cum principio producente: ergo vi suæ originis procedit vt filius, nam procedere vi suæ originis vt imaginem naturaliter ad repræsentandum expressam, non est aliud, quæ productum vi suæ productionis accipere candem naturam producentis, ratione cuius productum aptum est repræsentare suum producens. Sed hoc ipso, quod productum vi suæ productionis accipit candem naturam producentis, vi eiusdem naturæ fit aptum repræsentare suum producens: ergo. Maior probatur, quia nec de ratione imaginis naturalis est, actu repræsentare, sed tantum posse repræsentare. Nam si nullus esset intellectus creatus, adhuc equus productus esset filius & imago equi producentis, vt concedit ipsem Valquez. Nec dici posset, illum actu repræsentare intellectui Diuino, quia Deus non cognoscit equum producentem in ipso equo producto, sed utrumque in seipso, Neque etiā requiritur, vt imago sit ob peculiarem finem ab agente expressa: nam sufficit ipse finis & intentio naturæ, que in ipso operante producto eluet, quotiescumque vi suæ productionis effectus procedit similis in natura cum principio producentis, quod etiam concedit Vasquez. Minorem ostendo. Quoniam productum fit aptum repræsentare suum producens formaliter per similitudinem naturæ, quam media productione accipit à producente. Nam per id productum fit formaliter aptum ad repræsentandum suum producens, per quod fit simile illi: fit autem productum simile producenti ratione naturæ communis: ergo vi talis naturæ fit productum aptum ad repræsentandum suum producens. Igitur si Spiritus sanctus vi suæ processionis formalis accipit candem naturam producentis, vi suæ processionis est formaliter aptus ad repræsentandum naturaliter suum producens.

132. Responder Vasquez disp. 113. cap. 8. in humanis ex eo solum dici aliquem filium, quia habet candem naturam producentis. Nam in ea solum est fundamentum relationis imaginis, in quo sufficienter salutatur ratio filij, at vero in Diuinis sola similitudo naturæ producti cum producente non sat est ad rationem filij, quia hæc sola non est sufficiens fundamentum relationis imaginis; quia hæc in Deo non resultat ex sola identitate naturæ, sed ex illa, & ex proprietate personali, quæ nata est repræsentare: hæc autem est sola proprietas Verbi, per intellectum producta, non autem proprietas Spiritus sancti producenda per voluntatem.

133. Sed contrà: quoniam, vt probatum est, relatio quæ constituit filium vt sic, non est relatio imaginis intentionalis, sed naturalis, quæ consitit in sola participatione naturæ cum producente. Sed tam Verbum, quæ Spiritus sanctus vi suæ originis participat eandem naturam cum producente: ergo uterque est filius. Confirmatur, nam ideo filius in

humanis habet fundamentum relationis imaginis, quia participat eandem naturam productentis: sed etiam Spiritus sanctus vi suæ originis participat eandem naturam cum producente: ergo. Et ratio à priori est, quoniam ad rationem imaginis naturalis duo tantum requiruntur, & unitas naturæ, sive specificæ, siue numericæ, & realis distinctio producti à producente. Primum requiritur ut ratio formalis representandi, nam ratio representandi est unitas & conuenientia in eadem natura. Secundum ut pura conditio: nam ratio distinctionis est ratio diuersitatis, quæ non potest esse per se formalis ratio representandi, sed conditio tantum, qua posita, tota ratio representandi saluat in sola unitate naturæ. Cum igitur Spiritus sanctus vi suæ originis accipiat eandem naturam cum reali distinctione à producente, erit vera imago naturalis sui productentis, non minus quam Verbum ipsum. Nec refert, quod Verbum vi suæ originis personalis procedat ut imago intentionalis ad representandum intelligibiliter expressa, quo pacto non procedit Spiritus sanctus: quia hæc ratio imaginis impertinenter se habet ad imaginem naturalem, in qua tantum aduersarij collocant rationem filij ut sic.

134. Ex his patet ad oppositum fundatum. Falsum quippe est, solum Verbum vi suæ processionis procedere per modum imaginis naturaliter representantis suum principium. Probatio vero maioris cum sua confirmatione solum probat de representatione intentionali & actuali, non autem de naturali & aptitudinali, quæ sola per aduersarios est de ratione filij ut sic. Patet etiam ad utramque probationem minoris. Nam maior illa similitudo, quam filius habet erga Patrem, & non habet erga alios, oritur ex perfectiore participatione eiusdem naturæ dignitatis, quo perfectiore modo participat etiam Spiritus sanctus, dum vi suæ originis accipit eandem numero naturam productentis.

135. Ad secundam confirmationem respondō, non ideo ignem productum non dici filium ignis productentis, quia non procedit ut imago potius ignis productentis, quam alterius ignis non productentis: nam de ratione imaginis non est, ut sit similius suo principio, quam alijs, ut constat de filio creato, qui sære est similius alteri, quam Patri: sed ideo non dici filium ignis productentis, quia ratio filij non reperitur, nisi in sola imagine perfecti viuentis.

136. OCTAVA ratio est Richardi Victori-nilib. 6. de Trinit. à capite 18. Alensis 1. p. q. 42. memb. 2. & mēb. 3. art. 2. & q. 43. memb. 2. Maioris in 1. dist. 13. qu. 1. Francisci Zunigæ disp. 2. dub. 2. à membr. 9. Qui eo probant, Spiritum sanctum non esse Filium, quia non accipit naturam fecundam cum virtute illam communicandi alteri: atqui accipere naturam fecundam cum virtute illam communicandi alteri est de ratione Filij ut sic: ergo Spiritus sanctus, qui non accipit naturam fecundam cum virtute illam communicandi

alteri, non est Filius. Maior cum consequentia patet. Minor, in qua tantum præsens controversia versatur, probatur primò, quia de ratione Filij est procedere in similitudinem eiusdem naturæ cum producente: natura autem non dicit nudam quidditatem viuentis, sed principium secundum producendi de sua substantia aliud suppositum viens.

137. Secundò probatur. De ratione Filij est procedere vniuersalè conueniens cum principio producente, non solum in modo effendi, sed etiam in proprio modo operandi. Proprius autem modus operandi viuentis, ut distinguitur à proprio modo operandi non viuentis, est posse de propria substantia per principium coniunctum aliud viens sibi simile producere.

138. Tertiò: quod est de ratione Filij creati, & increati, est de ratione Filij ut sic: sed de ratione Filij creati, & increati est esse simile producenti in virtute producendi sibi simile in natura ergo talis similitudo in virtute producendi sibi simile in natura est de ratione Filij ut sic. Maior patet, quia quod est de ratione omnium inferiorum distributiuè, est de ratione immediati superioris. Minor probatur quoad Filium creatum. Nam Filium creatus essentialiter est animal genitum, cùm extra naturam sentientem ratio Filij creati non reperiatur: sed de ratione animalis geniti est esse simile producenti in forma substantiali ab eo accepta; ergo & in principio intrinseco, & radicali communicandi naturam. Consequens claret, quia de quidditate formæ sensitivæ est esse principium radicale communicandi naturam.

139. Probatur eadem minor quoad filium increatum: tum quia ex Anselmo in Monologio cap. 16. quicquid de Deo prædicatur, quidditatuiè prædicatur: prædicatur autem de Filio Dei virtus spiratiua: igitur hæc est de quidditate Filij Dei. Tum quia ex probabili opinione, si Spiritus sanctus non procederet à Filio, per locum intrinsecum sequeretur, non esse eundem numero filium, qui nunc est: ergo de ratione Filij Diuini est, ut ab eo procedat Spiritus sanctus, ac proinde ut sit similis Patri in virtute spirandi; atque adeo in natura ipsa communicanda. Tum quia similitudo cum Patre in virtute communicandi naturam, est idem cum Filio Dei, absque actuali distinctione ex natura rei; ergo est illi quidditatua. Omnis quippe identitas actualis excludens omnem distinctionem ex natura rei, est essentialis & quidditatua, quia nihil magis est essentialis, & quidditatuum rei, quam res ipsa tota sibi absqueulla distinctione actuali ex natura rei.

Anselmus.

140. Quartò, probatur eadem sententia. Quod est de ratione filij creati, & non dicit imperfectionem, nec aliunde repugnat Filio increato, est de ratione Filij ut sic, sed esse simile Patri in natura fecunda ab eo accepta, est de ratione Filij creati, & non dicit imperfectionem, nec repugnat Filio increato; ergo. Maior declaratur, quia quod non dicit imperfe-

Richardus.
Alensis.
Maior.
Zuniga.

imperfectionem, & est essentiale alicui perfectioni creatæ, est etiam essentiale simili perfectioni increatae, habenti idem nomen & rationem: ut quod est de ratione scientiæ creatæ, & non dicit imperfectionem, est etiam essentiale scientiæ increatae. Minor quoad primam partem constat ex ratione tertia, quoad secundam patet, nam de facto reperitur in Deo, in quo nihil est imperfectum, quoad tertiam est de fide, qua constat, Filium Dei esse similem Patri in eadem virtute spirandi, ac proinde in eadem virtute naturam communicandi. Confirmatur, nam esse similem Patri in natura fecunda, & virtute communicandi essentiam ab eo acceptam, essentialiter conuenit filio creato; & non ut distincto ab increato, alioqui non competenter filio in creato; ergo filio ut sic; atque adeo ut communiceat.

141. Quinto probatur. Quando nomen impositum ad significandam perfectionem creatam extendit ad similem perfectionem increatae significandam, talis extenso fundari debet in aliqua maiore conuenientia essentiali, quæ sit inter rem creatam & increataem, ad quam significandam nomen ipsum extenditur; alioqui non esset ratio, cur magis ad unam, quam ad aliam perfectionem significandam extenderetur: ut nomen scientiæ, quod impositum fuit ad significandam scientiam creatam, extensem est ad significandam potius scientiam, quam bonitatem Dei ob maiorem conuenientiam essentialem, quæ est inter scientiam creatam, & increataem, quam non est inter eandem scientiam creatam, & bonitatem increataem. Id autem, in quo haec maior conuenientia consistit, importatur tali nomine, ut iam extenso ex perfectione creatae ad increataem, tanquam aliquid essentiale utriusque. Ergo id, quod nomine filii, ut extenso ex creato ad increatum, importatur, est essentiale utriusque. Hoc autem aliud esse non potest, quam virtus communicandi naturam; nam in hoc filius creatus conuenit cum Filio increato, & non cum Spiritu S. ergo hoc erit essentiale utriusque. Minor sublumpta probatur, quia nihil cogitari potest, in quo filius creatus magis conueniat cum filio increato, quam cum Spiritu S. quam prædicta virtus cum reliquis æquè conueniat cum utriusque.

142. Sed contra hanc rationem primò. Nam posse generare extrinsecum est filio: constat in mulo, qui filius est, & tamen generare non potest. Neque dicas, mulum non posse generare proxime, posse autem remotè: & hoc sat esse ad rationem filij. Nam etiam non posset remotè, adhuc diceretur filius: quod sic probo, quia cum homines extenderunt hoc nomen, filius, ad significandam genituras muli, non habuerunt respectum, quod muli posset saltem remotè generare: nam hoc incertum erat, cum iam vocetur in item. Igitur cum extenderunt hoc nomen, filius, ad muli genituras significandam, non potuerunt per hoc nomen, filius, in mulo significare poten-

tiam ipsam remotam generandi, quæ ipsis dubia erat, sed aliquam rationem certam, in qua mulus conuenit cum reliquis filijs creatis. Atque adeo ratio filij non consistit formaliter in potentia remota generandi. Ratio vero est, quoniam formalis & adæquata ratio filij salvatur per hoc tantum, quod productum repræsentet producens per eandem naturam à producente acceptam, cui extrinsecum & posterius est, posse aliud sibi simile generare. Confirmatur, quia sicut Pater constitutus in esse Patris sola relatione genitoris ad genitum: ita filius in esse filij sola relatione geniti ad genitorem. Et sicut sublatu omni respectu, manente tantum relatione genitoris ad genitum, maneret essentialis ratio Patris; ita sublatu omni respectu, manente tantum relatione geniti ad genitorem, maneret essentialis ratio filij.

143. Secundo. Etiam si Filius Dei non esset productius Spiritus S. si tamen procederet per intellectum, ut nunc procedit, adhuc esset filius. Contrà vero etiam si Spiritus S. esset productius Verbi, si tamen procederet per Voluntatem, ut nunc procedit, non esset filius, sed Spiritus. Ergo nec filius est filius ex eo formaliter, quod Spiritum producit; nec Spiritus non esset filius ex eo formaliter, quod aliam personam sibi similem non producit. Consequentia patet. Antecedens probo: nam filius increatus ex Aug. 7. de Trin. c. 2. eo est filius quo Verbum, & eo Verbum, quo Filius: sed si filius non produceret Spiritum S. modò procederet per intellectum, ut nunc procedit, esset Verbum; est enī Verbum formaliter per productionem intellectus: ergo adhuc esset filius, etiam si Spiritum S. non produceret. Vnde si Pater prius origine per voluntatem produceret Spiritum S. quam per intellectum simul cum Spiritu S. produceret Verbum, nec Spiritus esset filius, esto forter Verbi productius; nec Verbum desineret esse Filius, cum non desineret esse Verbum, esto Spiritus productius non esset.

144. Tertio. Similitudo in proprio modo operandi Patris, ut Patris formaliter, non est de quidditate formalis Filij Dei: ergo nec similitudo in modo operandi eiusdem, ut spiratoris, erit de quidditate Filij Dei. Antecedens patet, nam proprius modus operandi Patris, ut Patris formaliter, est generare per intellectum, quem modum operandi non communicat filio. Consequentia probatur, nam sicut Filius dicit solam relationem ad Patrem, ut Patrem formaliter: ita si similitudo in proprio modo communicandi naturam esset de ratione filij, ut filius est, deberet etiam ea, quæ est propria Patris ut Patris formaliter, esse de ratione filij: at hec necessaria non est; igitur nec illa, quæ non est propria Patris, ut Patris formaliter. Consequentia constat, quia filius debet representare Patrem ut Patrem formaliter: nam illum debet representare formaliter, à quo proxime formaliter producitur; producitur autem proxime & formaliter à virtute generativa, non à spiratiua; igitur illam, non hanc debet formaliter representare.

145. Quartò. Adhuc Pater esset Pater, etiam non spiraret. Ergo etiam Filius esset Filius, etiam non produceret Spiritum S. Consequentia constat, nam implicat, esse Patrē absque Filio: sed sublata virtute spiratiua à Patre, adhuc Pater maneret Pater, atque adeo cū filio, & non cum virtute producendi Spiritum sanctum: quia sublata virtute spiratiua à Patre, tolleretur etiam à Filio, cū sit vna indivisibilis in utroque. Igitur Filius Dei non est formaliter filius per virtutem producendi Spiritum sanctum. Antecedens probo, quia Pater non est Pater formaliter per vim spirandi, sed per vim generandi: ergo adhuc sublata virtute spirandi, non tolleretur per locum intrinsecum virtus ipsa generandi.

146. Confirmatur primò, nam Paternitas constituit formaliter personam Patris, quam realiter distinguit à persona filij: spiratio verò actua nec constituit personam Patris, nec illam à Filio distinguit: Ergo sublata virtute spirandi à Patre, & consequenter à Filio, non tolleretur per locum intrinsecum, persona Patris, ac proinde nec persona filij. Consequentia elucet, quia constitutum formaliter pendet à solo constitutuo formali, & à proprio termino per se: Sed formale constitutuum Patris est paternitas, eiusque terminus per se est sola filatio. Nam ille est terminus per se paternitatis, qui illi formaliter opponitur; at hic est sola filatio: nam spiratio actua, cū sit communis utriusque, non opponitur paternitati. Igitur sublata virtute spiratiua à Patre & Filio, adhuc maneret formale constitutuum Patris & Filij.

*Patres in
Conc. Flor.
Scholastici.*

147. Confirmatur secundò: Nam tam Patres in Concilio Florentino dum contra Gregos contendunt, Spiritum sanctum non solum à Patre, sed etiam à Filio procedere, quā Scholastici, cūm disputant, num Spiritus sanctus distinguatur à Filio, siab illo non produceretur, omnes supponunt, manere Patrem, ac proinde Filium, esto Spiritus à Filio non produceretur: solumque contendunt, non fore distinctionem inter Spiritum sanctum & Filium, si Spiritus sanctus à Filio non procederet. Nullus quippe per eam hypothesin supponit, destruiformaliter personam Patris, aut Filij; sed manente persona Patris, ac Filij, licet variata quoad solam proprietatem spirandi, quae est extra constitutionem personalem Patris ac Filij ut sic, solum querunt num saluatur in eo casu distinctione in Spiritum sanctum & Filium.

148. Quintò. Si esset aliquod viuens creatum, quod vniqa generatione adæquatè communicaret totam suam virtutem generatiuam, hic esset verus & proprius Pater; ergo per ordinem ad verum & proprium Filium: atqui talis Filius non esset communicatiuus naturæ, cū iam illa supponeretur per adæquatam generationem ipsi communicata: ergo ratio Filij essentialiter non postulat, vt possit naturam à Patre acceptā alteri communicare.

149. Sextò. Ex eo formaliter viuens creatum est Filius, quo procedit simile generanti in es-

tentia: ergo ex eo formaliter viuens increatus est filius, quo procedit simile producenti in essentia: ergo non ex eo formaliter est filius, quo procedit simile in natura secunda.

150. Negant aduersarij consequentiam. Quoniam essentia viuentis creati, quo quis alio praeciso, seipsa est radicale principium coniunctum producendi aliud viuens: at Deitas præcisè sumpta non est seipsa intrinsecum principium coniunctum producendi suppositum viuens, nisi determinata aliqua relatione. Quare non eo ipso, quo viuens increatum procedit simile in Deitate, procedit etiam simile in natura secunda, sed necesse est, vt procedat simile in essentia determinata relatione.

151. Sed contrà. Nam sicut per aduersarios, viuens creatum procedens simile in essentia principio producenti, licet sit proximè impotens ad communicandam naturam alteri defectu principijs proximi, vt mulus; adhuc dicitur verus filius: ita Spiritus sanctus procedens similis in essentia principio spiranti, licet impotens ad communicandam naturam alteri personæ, defectu ulterioris termini producibilis, adhuc dicetur verus filius. Cū non minùs impossibile sit, vt viuens creatum communicet naturam alteri sine principio proximo essentialiter requisito; quam ut Spiritus sanctus communicet naturam Diuinam alteri supposito defectu ulterioris termini producibilis.

152. Ad primum argumentum oppugnata rationis nego minorem. Et ad probationem dico, conceptum naturæ viuentis saluari per principium secundum operationum vitalium intra se.

153. Ad secundum nego minorem. Nam etiam proprius modus operandi viuentis est esse principium operationum vitalium vitæ sentientis, aut intelligentis, in quo satis est, vt Filius procedat similis genitori.

154. Ad tertium concedo, quod de ratione animalis geniti sit esse simile generanti in forma accepta quoad essentialia: nego tamē principium radicale communicandi naturam esse essentiali animali, cū possit saluari perfecta ratio animalis per solum principium radicale operationum vitalium intra se, vt saluatur in Phœnicie.

155. Ad posteriorem probationem de Filio increato, ad primam probationem distinguo minorem: prædicatur virtus spiratiua de Filio Dei, qua Filius est, & nego; quā Spirator est, & concedo. Ad secundum verò nego consequentiā: quia licet non esset id ē numero Filius, qui nunc est, adhuc tamen esset Filius: sola enim numerica varatio non tollit essentialē rationem Filij, quae saluari potest in alio numero Filio.

156. Ad tertium concedo, vim spiratiuam esse quidditatiam Filio Dei, non quā Filius est, sed quā persona Diuina est prior origine per voluntatem; alioqui eadem virtus spiratiua nō posset esse quidditatia Patri, quia quod est proprium vnius personæ, vt talis, non po-

test

test esse proprium alterius, ut distinctiæ ab alijs personis.

157. Ad quartum argumentum neganda est minor. Ad confirmationem verò neganda est maior. Ad quintum nego minorem subsumptam. Ad cuius probationem mox constabit ex ratione nostra.

Auctoris ratio.

158. R Atio igitur, quæ mihi post omnes mature examinatas occurrit, quæque doctissimis viris sapientiis in disputationibus agitata vehementer placuit, hæc est. Ideo processio Verbi, non autem Spiritus sancti est generatio, quoniam de ratione generationis perfecti viuentis est, vt per eam terminus productus procedat adæquatè similis principio producenti. At sola persona Verbi vi suæ originis procedit adæquatè similis principio producenti. Igitur sola processio Verbi, non item Spiritus sancti est generatio.

Aristoteles-

S. Thomas.
Sylvius.

Gabriel.

S. Thomas.
Sylvius.

Maior est Aristotelis 2. de anima text. 34. & 49. & 7. Metaph. cap. 8. vbi docet generationem viuentis esse opus naturalissimum, quo producens intendit facere aliquid, quale ipsum sicutem specie. Est etiam S. Thomæ I. p. q. 27. art. 2. Sylviij ibid. vbi ille ad generationem viuentis requirit adæquatam similitudinem termini procedentis cum principio producenti; ideoque docet, vermes, qui generantur in animalibus non esse genitos & filios, quia licet procedant similes in ratione generica cum principio producente, non tamen procedunt similes in ratione specifica cum eodem principio producente. Eamdem docet Gabriel in 1. dist. 13. art. 1. vbi, Generatio, inquit, strictè sumpta est producio, qua viuens ratione sua productionis præcisè producitur ut totaliter simile, & eisdem rationis cum producito, quantum ad omnia, excepta sola productione. Eamdem indicat manifestè S. Thomas & Sylvius 1. parte quæst. 27. artic. 4. Cuius ratio à priori est quoniam generatio est producio à natura ordinata ad propagationem ipsius generantis. Vnde quod perfectius generans se communicat genito, cù perfectius se propagat in genito, quia intentio generantis est, quoad omnia, quantum fieri potest, scipium conservare, ac vivere in genito: ergo quod perfectius generans se communicat genito, ed perfectius hanc naturæ propensione adæquat.

159. Pro minoris probatione suppono tria. Primum est, adæquatum principium Verbi & Amoris in diuinis non esse tantum natura, sed Verbi esse intellectum Patris, proxime constitutum per obiectum intelligibile, tanquam per proximum & formale specificatum; Amoris verò esse voluntatem Patris & Filij proxime constitutam per obiectum volibile, tanquam per formale specificatum. Sunt enim hæc principia vitalia, quæ ad operandū proxime constituuntur per obiecta, tanquam per formas ultimā specificantes & completes principia ipsa operativa. Vnde pro diuer-

sitate obiectorum diuersarum sunt operationum producia. Cuius ea est ratio, quia illa essentialiter ordinantur ad obiecta in se ipsis exprimenda, vel diligenda: non possunt autē ea in ipsis vel exprimere, vel diligere, nisi illa in ipsis præ habeant. Quod sit, ut natura cum huismodi potentij solū concurrat ut principium commune & quasi genericum, obiectum verò ut forma specifica contradistinctiua operationis unius ab operatione alterius.

160. Secundum est. Hæc obiecta, quæ veluti formæ specificæ constituant intellectum & voluntatem diuinam, non esse extrinsecos terminos distinctos ab intellectu & voluntate Dei, vt sunt in nobis, in quibus obiecta distinguuntur à potentij; sed esse intinsecas perfectiones à parte rei identificatas cum intellectu & voluntate diuina; & hoc per se, quia per se in Deo intellectus & intelligibile, appetitus & appetibile sunt idem, teste Philosopho 12. Metaphys. Vnde eadem Deitas est quasi subiectum intellectus & voluntatis diuinæ, cum unoquoque cōcurrentis ut communis principium communicatum ad productionem Verbi & Spiritus sancti, & simul obiectum ultimò constitutus, tum intellectum, ut species intelligibilis sui, personarum, & creaturarum possibilium; tum voluntatem ut obiectum appetibile sui, personarum, & creaturarum possibilium.

161. Tertium est. In his potentij ultimis per obiecta ad operandum constitutis duplice considerari perfectionem, utramque essentiale, & per se ad operandum requisita: alteram quasi genericam naturam cum utroque principio intellectivo scilicet, & voluntuo immediate & naturaliter concurrentis; alteram quasi specificam & differentialem ipsius obiecti, cum utroque etiam principio intentionali concurrentis. Nam sicut unumquodque principium per se constat ex natura & obiecto; ex natura tanquam ex ratione generica & communi; ex obiecto tanquam ex ratione specifica & propria: ita duplē in se continet perfectionem, & naturalem ipsius naturam, & intentionalem ipsorum obiectorum. Nam sicut natura est, se communicare naturaliter; quoniam obiectum ut obiectum formaliter non postulat esse in termino prodotto secundum esse naturale, sed tantum secundum esse intentionale. His adnotatis,

162. Probatur minor nostra rationis, in qua sita est presentis rationis difficultas, hoc pacto. Verbum Diuum non solū procedit simile naturaliter principio remoto, & quasi generico natura: sed etiam intentionaliter principio proximo & quasi specifico obiecti intelligibilis; quia non solū procedit consubstantiale principio producenti, sed etiam expressum, & declaratum obiecti intelligibilis, à quo tanquam à forma specifica & ultima essentialiter constitutua ipsius principij producentis exprimitur. Est enim, Verbum ex vi suæ formalis originis similitudo obiecti.

obiecti intelligibilis ad ipsum intentionaliter repräsentandum expressa. Spiritus vero sanctus, licet vi sua originis procedat naturaliter similis principio remoto & quasi generico naturae, quia vi sua formalis originis non minus quam Verbum procedit consubstantialis principio spiranti; quia procedit ut Amor increatus, qui non minus quam intellectio est de essentia Dei; non tamen procedit similis intentionaliter obiecto intelligibili, à quo tanquam ab ultima, & specifica forma essentialiter constitutiu principij spirantis procedit; quia non procedit ut intellectualis imago ad suum principium intentionaliter repräsentandum expressa; sed ut vitalis impulsus ad obiectum diligendum productus.

Aristoteles.

163. Cuius discriminis ratio à priori est, quia intellectus fit proximè secundus ad operandum per speciem intelligibilem obiecti, quæ essentialiter ordinatur ad gignendum Verbum, ut intentionalem imaginem, & expressam similitudinem ipsius obiecti; mediante qua intellectus fit ipsum intelligibile in actu, iuxta illud Philosophi: *Anima intelligendo fit omnia*. Voluntas vero fit proximè operativa per expressam notitiam obiecti intelligibili, quæ cum sit ipsa formalis similitudo obiecti, non ordinatur ad aliam formalem similitudinem exprimendam, sed ad inclinandum duntur appetitum ad obiectum diligendum iam cognitum, & expressum. Igitur sola processio Verbi; non autem Spiritus sancti est generatio. Consequens patet, nam generatio est, qua productum procedit adæquatè simile producenti, non solum in ratione generica, sed etiam in ratione specifica; ideo enim productio Verbi nō est generatio, quia per eam productum non procedit adæquate simile producenti secundum utramque similitudinem genericam & specificam, sed tantum secundum rationem genericam animalis. Adæquata autem similitudo in his principijs vitalibus non est sumenda penes naturam tantum, quia hæc est solum principiū cōmune, & genericum æquale concurrens cum utraque potentia; sed etiam penes obiecta, quæ sunt ultime formæ specificæ constituentes, & distinguētes huiusmodi principia, quæ vitalia sūt formaliter. Ergo sola productio Verbi, non autem Spiritus sancti est generatio: quia solum Verbum procedit adæquatè simile principio producenti, & secundum rationem genericam naturam, & secundum rationem specificam obiecti, & secundum similitudinem naturalem essentialiter requisitam. Eandem rationem indicat Scotus quodlibeto 8. in fine, ubi docet filium ex vi sua processionis esse notitiam actualem declaratiuam omnis obiecti intelligibilis, quod in memoria Patris continetur. Eandem rationem repetit in 1. dist. 10. §. contra idem est principium, & dist. 2. q. 7. Eandem rationem innuit Aureol. in 1. dist. 27. p. 2. art. 3. §. refat ergo, ubi ex eo, quod in Diuinis filiis fit intellectualis, docet, de ratione ipsius esse, ut procedat tanquam notitia declarativa Patris manifestans ea, quæ quasi latebant in memoria secunda ipsius; ac per hoc distinguuntur a Spiritu sancto, qui tametsi procedat per omnia simili Patri & Filio in naturalibus, quia tamen non procedit, ut imago ad repräsentandum suum principium, sed ut amorosus impulsus, non dicitur filius.

164. Confirmatur primò: Quia Filius debet procedere ut imago expressiva omnium, quæ essentialiter constituant principium, à quo ipsa procedit. Solum Verbum Diuinum procedit ut imago expressiva omnium, quæ essentialiter constituant principium, à quo ipsum procedit; Ergo solum Verbum est Filius. Maior conceditur ab omnibus. Minor

probatur, nam tam in principio intellectivo, quam in principio volitivo duo sunt per se primò constituentia, & natura, & obiectum. Solum Verbum vi sua originis procedit & ut imago naturalis ad repräsentandam naturam, & ut imago intentionalis ad exprimendum obiectum intelligibile. Spiritus sanctus vero vi sua originis solum procedit ut imago naturalis ad repräsentandam naturam principij spirantis, non autem obiectum ipsum diligibile, quod est formale constitutiu principij spirantis. Etenim in amore non cognoscitur obiectum amatum, sicut in Verbo obiectum intelligibile, quia amor non est intellectualis manifestatio & expressio obiecti, sicut est Verbum, quod vi sua habet repräsentare & exprimere obiectum intelligenti, etiamsi obiectum in se ipso formaliter non contineat.

165. Confirmatur secundò: Generatio continere debet perfectam similitudinem gignentis: Atqui sola productio Verbi continet perfectam similitudinem Patris gignentis: quia non solum continet similitudinem naturalem, sed etiam intentionalem, nam hæc per se spectat ad ultimum & specificum complementum generationis intellectualis ut sic. Quin inter omnes generationes perfectissimam esse intellectualē; nomenque ipsum generationis per prius dici de generatione intellectuali, quam materiali docet Aureol. in 1. dist. 9. p. 1. a. 2. tametsi in Deo non solum sit generatio intellectualis quoad similitudinem intentionalem, quæ sola non sufficeret, ut constat in creatis; sed etiam quoad naturalem, quæ simul cum intentionalī constituit perfectam generationem viuentis intellectualis.

Aureolus.

166. Hanc nostram rationem breuiter attigit S. Thom. 1. p. q. 27. art. 2. & 4. contra gentes c. 11. inde probans, processionem per intellectum, non autem per voluntatem, in Diuinis esse generationem, quia in Deo conceptio intellectus est similitudo rei intellectæ, & in eadem natura existens cum ipso Deo dicente. Quibus verbis utramque similitudinem expressit, & intentionalem, & naturalem ad intellectualem filium essentialiter requisitam. Eandem rationem indicat Scotus quodlibeto 8. in fine, ubi docet filium ex vi sua processionis esse notitiam actualem declaratiuam omnis obiecti intelligibilis, quod in memoria Patris continetur. Eandem rationem repetit in 1. dist. 10. §. contra idem est principium, & dist. 2. q. 7. Eandem rationem innuit Aureol. in 1. dist. 27. p. 2. art. 3. §. refat ergo, ubi ex eo, quod in Diuinis filiis fit intellectualis, docet, de ratione ipsius esse, ut procedat tanquam notitia declarativa Patris manifestans ea, quæ quasi latebant in memoria secunda ipsius; ac per hoc distinguuntur a Spiritu sancto, qui tametsi procedat per omnia simili Patri & Filio in naturalibus, quia tamen non procedit, ut imago ad repräsentandum suum principium, sed ut amorosus impulsus, non dicitur filius.

Scotus.

167. Eadem ratio colligitur ex sacra Scriptura, quæ Filium appellat *imaginem*, ad Colossenses 1. secundum ad Cor. 4. Sapientiae 7. cuiusque

Ad Colof. 1
1. ad Cor. 4

*Sap. 7.
August.*
eiusque processionem vocat sinceram emanationem claritatis omnipotentis Dei, ibid. Sapient. 7.

Anselmus
168. Eeandem docent Patres. August. 7 de Trinit. cap. 2. *Eo*, inquit, *Filius, quo Verbum; & eo Verbum, quo Filius.* At Verbum intellectualē reduplicat imaginē. ergo. Anselmus in monologio cap. 53. *Sicut, inquit, Verbum max ut consideratur, se prolem esse eius, à quo procedit evidenter probat, promptam referendo parentis imaginem: sic amor aperie se prolem negat, quia dum à Pare & Filio procedere intelligitur, non statim perspicuum exhibet se contemplanti eius, ex quo est similitudinem.* Vbi manifeste loquitur de similitudine intentionalis, nam hanc ut propriam vi suā originis habet Verbum, quam statim exhibet Patri contemplanti. Nazianzenus Oratione 4. de Theologia: *Filiū appellat natura paternae declarationem: Brevis, inquit, & compendiosa, faciliusque paterna natura declaratio est Filius.* Declarat autem Filius aeterni Patris naturam, intelligibiliter illam representando. Nam ceterum etiam Spiritus sanctus per identitatem naturae naturaliter declarat aeterni Patris, natique naturam. Athanasius sermone de sanctissima Dei para, docet Filium esse characterem, & speciem substantiae Patris, *Per quam, inquit, ipse Pater exprimitur, & representatur. Ut enim annulo signatorio species aliqua effiguratur, quam nos imaginem expressam & sigillum appellamus, si nihil deficiat ab exemplari suo: ita quoque Filius &c.* Cyrilus lib. 3. Thesauri. cap. 1. *Quemadmodum si quis, inquit, depicat Regis imaginem videret & miratus pulchritudinem imaginis, ipsum regem videre desideraret, iare utique imago ad eum diceret: qui me videt, Regem videt: Ego & Rex unum sumus; quantum ad exactam similitudinem ego in Rege; & Rex in me est. sic & Filius &c.* Basilius epist. 43. ad Gregorium Nyssenum docet, Patris hypostasis in ipsa Filii hypostasi cognosci. Quod est proprium intelligentialis imaginis.

169. *Obiectus 1.* De ratione Filij Dei non est, vt procedat similis cum Patre in principio communicandi naturam: ergo nec de ratione eius erit, vt procedat similis in obiecto intelligibili. Consequentia probatur, quia non minus de ratione Patris Diuini est communicare suam naturam, quam esse similem obiecto intelligibili: ergo si de ratione Filij non est, vt procedat similis in uno, nec de ratione eius erit, vt procedat similis in altero. Respondeo negando consequentiam, nam de ratione Filij increati, non est, vt procedat similis in notionalibus, sed tantum in essentialibus cum principio producente. Communicare autem naturam proxime conuenit Patri notionaliter, non essentialiter: esse vero simile obiecto intelligibili conuenit Patri essentialiter, non notionaliter. Minor constat, nam communicare naturam conuenit Patri proxime ratione relationis: esse vero simile obiecto intelligibili conuenit Patri rationis intellectus essentialis. Maior probatur, nam alioqui de ratione Filij incre-

ti esset procedere similem Patri in ipsa Paternitate. Nec refert, quod Pater habeat, alium modum communicandi naturam per spirationem Filio communicabilem; quia hunc non habet vt Parer, sed vt Spirator, cum tamen vt Patri formaliter respondere debat Filius. Ratio vero est, quia notionalia sunt propria, & individualia personae, quae ex vi processionis non communicantur naturaliter, essentialia vero sunt communia; similitudo autem inter genitum & genitorem non spectatur penes individualia & propria, sed penes essentialia & communia.

170. *Obiectus 2.* Intelligibile non constituit essentialiter intellectuum Dei. Ergo Verbum Diuinum procedens simile intelligibili, non procedit simile producenti quoad essentialia. Consequentia patet. Antecedens probatur, quia intelligibile, non solum est essentia Diuina, sed etiam creature possibilis, sed haec non constituent essentialiter intellectuum Dei; implicat enim creatum essentialiter constitutere increatum. Respondeo negando antecedens. Ad probacionem distinguo maiorem: creature possibles sunt intelligibile Diuini intellectus, quoad esse naturale earum; nego. Quoad esse intentionale; concedo. Sed vt sic non constituent essentialiter intellectuum Dei, nego minorem. Quia vt sic, creature sunt ipsa creatrix essentialis, vt species, & intelligibilis similitudo earum. Vnde sicut Deus est essentialiter species creaturarum, ita in ratione intellectus constitutus per aliquid sibi essentialiter. Ergo Verbum procedens simile Deo in obiecto intelligibili creaturarum, procedit simile quoad aliquid essentialis principio producenti.

171. *Obiectus 3.* Obiectum intelligibile non est formaliter viuens. Ergo non potest esse proximum principium specificum generationis. Consequentia constat, quia generatio deberet esse à principio proximo viuente. Antecedens probatur, quia obiectum, vt obiectum extrinsecum est intelligenti: principium autem viuens debet esse intrinsecum viuenti. Respondeo duplex est obiectum intelligibile, unum extinsecum, alterum intrinsecum. Concedo antecedens de intelligibili extrinseco, nego de intrinseco, qualis est essentia angelorum respectu eiusdem angelorum intelligentis. Deo autem intelligenti nullum obiectum, neque creatum, neque increatum extrinsecum est. Nam ipsemet creature possibles intrinsecæ sunt Deo intelligenti in ratione obiecti intelligibilis per eam intelligentem similitudinem: est enim Deus teste S. Thoma, intelligibilis similitudo rerum omnium.

172. *Obiectus 4.* Etiam Spiritus S. vi suā processionis procedit similis producenti, utraque similitudine naturali, & intentionalis, quia vi suā processionis accipit naturam Diuinam, cum qua est utraque similitudo essentialiter coniuncta. Respondeo negando antecedens; quia, ut recte notat Caetanus 1. *Caetanus.*

S. Thomas.

p. q. 35. art. 1. ad hoc, ut terminus vi suæ originis procedat similis produceanti, non sufficit, ut quomodo cunque origo terminetur ad simile, sed necesse est, ut terminetur ad simile formaliter & per se. Processio autem Spiritus sancti non est ad simile intentionaliter formaliter & per se, sed concomitante ob concomitantiam cum amore, ad quem per se tantum origo Spiritus S. terminatur.

173. *Obijcies 5.* Similitudo est principium amoris: ergo si Spiritus sanctus procedit ut Amor, procedit ut similis per se. Respondeo distinguendo antecedens: est enim similitudo principium Amoris, in quantum mouet appetitum ut bonum: bonum autem & finis non est principium producendi simile, sed tantum inclinandi ad simile. At in Verbo similitudo est principium producendi simile, quia est principiū producendi Verbum, quod est ipsa expressa similitudo obiecti. Legatur S. Tho. I. part. q. 27. art. 4. ad 2. & Sylvius ibid.

S. Thomas
Sylvius.

174. Instabis, Spiritus S. procedit ut terminus perfectissimi amoris amicitiae. De ratione autem amoris amicitiae est vel facere, vel saltem supponere simile in natura. Ergo Spiritus sanctus vi suæ processionis formaliter procedit ut similis in natura cum principio producente. Respondeo primò de ratione amoris esse facere, vel supponere similitudinem inter ipsos amantes. Amantes autem in Diuinis sunt PATER & FILIUS, ex quorum mutuo amore procedit Spiritus sanctus, ut terminus talis amoris. Vnde ex allato argumento solum sequitur, similitudinem tantum deberet esse inter Patrem & Filium sese mutuo diligentes. Secundò dico, Spiritui sancto communicari similitudinem ei proportionatam, quae est sola similitudo in natura.

175. *Obijcies 6.* Voluntas vi sua habet unire se obiecto amato. Ergo infinita voluntas infinito modo se vniat amato: sed infinita vno calculat perfectam identitatem amantis cum amato. Ergo Spiritus sanctus vi suæ originis procedit plus quam similis obiecto amabili, cum vi suæ originis procedat ut idem cum illo. Respondeo, ex hoc tantum calculari infinitam vniōnem affectuam, non autem naturalem cum obiecto amabili, quae ad generationem non sufficit, cum neque sit per similitudinem naturæ, neque per expressionem obiecti, sed tantum per infinitam inclinationem & impulsum ad illud.

176. Instabis, Spiritus sanctus procedit ut vitalis inclinatio ad obiectum: Sed hæc est quedam obiectiva similitudo: ergo Spiritus sanctus vi suæ originis procedit ut similis obiecto. Resp. negando minorem. Etenim obiectiva similitudo sufficiens ad representandum intelligibiliter obiectum, & clementialiter requisita ad generationem intellectualem est illa, in qua exprimitur intentionaliter obiectum, qualis nō est amor, in quo nullo modo exprimitur obiectum, cum non sit ratio cognoscendi, sed tantum inclinandi ad obiectum. Quod autem talis similitudo requiratur ad generationem intellectualem inde constat,

quoniam sicut de ratione geniti, ut sic est, representare genitorem: ita de ratione geniti intellectualis est representare intelligibiliter genitorem: atqui sola illa similitudo representat intelligibiliter genitorem, quæ est ratio cognoscendi genitorem, & in qua ipse genitor intentionaliter exprimitur. Talis autem similitudo non est amor, qui nec est ratio cognoscendi obiectum amabile, nec in ipso exprimitur natura ipsius obiecti amabilis.

177. *Obijcies 7.* Omne agens producit sibi simile in forma, per quam agit: ergo voluntas Diuina producit sibi simile. Respondeo Ferrar. 4. contra gentes c. 19. §. huius evidentia, distinguendo de similitudine, vel secundum conuenientiam, vel secundum proportionem. De prima negat, de secunda concedit antecedens. At hæc non sat est ad generationem, quæ requirit similitudinem secundum conuenientiam specificam formæ, quæ in principijs vitalibus deflumenda est ex obiecto.

Ferrarius

178. *Obijcies 8.* Productio Spiritus sancti habet quidquid est formale in generatione humana; ergo est generatio. Consequentia constat, quia non aliunde Patres Diuinam generationem colligunt, quam ex humana. Antecedens probatur, quia generatio humana est tantum via ad communicandam naturam producentis productio: hoc totum habet productio Spiritus sancti; ergo. Respondeo. Nego Antecedens, quamvis id concedat Aliacensis.

Aliacensis.

Cuius ratio est, quia productuum hominis adæquate constituitur per principium sensituum rationale, cuius adæquate similitudo reperitur in productione hominis: productuum vero Spiritus S. adæquate constituitur per principium volituum, quod præter naturam Diuinam includit pro ultima constitutio obiectum volibile, à quo tanquam à principio specifico procedit Spiritus S. qui quia vi suæ originis non procedit similis obiecto volibili, quod est ultimum & specificum constitutum principiū spirantis; nō procedit adæquate similis principio producēti. Sicut vermis procedens à verme est filius vermis producentis; procedens vero ab homine non est filius hominis producentis, etiamsi procedat in eadem natura specifica vermis, in qua procedebat ab alio verme, idque ex eo tantum, quia in prima productione procedit adæquate similis principio producenti, non autem in secunda.

179. *Obijcies 9.* Spiritui sancto vi suæ processionis communicatur totum principium productuum; ergo vi suæ processionis procedit adæquate similis principio producenti. Consequentia constat, quia tunc terminus vi suæ processionis procedit adæquate similis principio producenti; quando vi suæ processio-

processionis accipit totum principium productuum. Antecedens probatur, nam principium productuum Spiritus S. est voluntarium, constitutum ex voluntate & obiecto volibili: sed hoc totum communicatur Spiritui S. vi suæ processionis formalis; ergo. Resp. Distinguendo antecedens; communicatur totum principium productuum, subiectiuè, nego; terminatiuè, concedo. Etenim duo includit principium voluntarium, unum subiectiuè, & est ipsa voluntas Diuina; alterum terminatiuè, & est ipsum obiectum volibile. Vtrumque vi suæ processionis formalis communicatur Spiritui S. nempe voluntas subiectiuè, & obiectum terminatiuè. Verù hæc terminatiua communicatio obiecti non sat est ad generationem, vi cuius debet cōmunicari producto subiectiuè quidquid est in principio producēte. Cuius ratio est, quia in ipso genito debet exprimi totū principium productuum cū finis generationis sit, vt totum generans consuetur in genito: ergo debet illi intrinsecè & subiectiuè, & non tantum extrinsecè & terminatiuè totū principium cōmunicari. Quam veritatem non obscurè significauit S. Basilis. orat. 16 illud. Ioan. 1. In principio erat Verbum: his verbis: *Cur Verbum? quoniam imago est genitoris, totum in se monstrans genitorem.* Et Cyril. lib. 7. Thesauri c. 4. *Si Verbum, inquit, Dei appellatum est secundum Ennomium, non quia secundum naturam ex Patre fit, & genitoris essentiam in seipso monstraret, &c.* Damasc. orat. 1. de imagin. *Imago, inquit, Dei inuisibilis est ipse filius, qui in seipso Patrem gerit.*

Basilis.

Cyrillus.

Damascen.

180. Dices. Sufficit, vte modo obiectum cōmunicetur termino, quo continetur in ipso principio: at qui in principio voluntario obiectū cōtinetur tantum terminatiuè; ergo sufficit, si hoc etiā modo cōmunicetur termino producēto, vt dicatur genitus. Resp. Negando maiorem, etenim ad generationem nō sufficit, vt principium productuum quocunq; modo cōmunicetur producēto; sed cōmunicari debet, vt ratio ipsa essentialis generationis postulat. Cū enim natura generationis desumpta sit ex generatione creata, ex qua extensus est nomen ad generationem increātā significandā; in generatione autē creata semper principium generatiuum cōmunicatur genito totum subiectiuè; illud principium dicēdum est generatiuum in Diuinis, quod cōmunicat se totū producēto subiectiuè, nō autem quod cōmunicat se totum terminatiuè: quia illud tantū principium in Diuinis dicendū est generatiuum, quod feruat eandem formā cōmunicādi se termino producēto, quam feruat principium generatiuum creatum, ex quo translata est ratio generationis ad Diuinā. Alioqui nullum habemus fundatum; cur potius unum, quam aliud principium in Diuinis appellaremus generatiuum, nisi propter eiusmodi essentialē conuenientiam in cōmunicando se totaliter subiectiuè termino producēto.

181. Obijcies 10. In definitione generationis sola mentio sit similitudinis naturæ; ergo hæc tantum requiritur: sed hæc reperitur in pro-

cessione Spiritus sancti; ergo in ea reperitur, quod est formale in generatione. Resp. Explícet tantum mentionē fieri de similitudine naturæ, implicitè vero etiā de similitudine intentionali, quādo illa est essentialis principio producenti, vt est in principio generatiuo incremento, quod essentialiter constituitur ex natura & obiecto intelligibili; ratio, quia eius similitudinis fit mentio, in definitione generationis, quæ est adæquata principio producenti. Porro similitudo adæquata principio producenti est illa, quæ adæquat totam similitudinem essentialē principij producētis; cuiusmodi nō est similitudo, secundum quam procedit Spiritus sanctus, qui vi suæ originis solum procedit similis naturæ, non autem obiecto volito, quia non procedit vt similitudo obiecti amati, sed vt inclinatio tantum ad illud. Confirmatur, nam ita se habet natura intellecualis ad obiectum intelligibile in principio generatiuo intelligēte, sicut natura generica ad gradū specificum in principio generatiuo materiali: sed sola similitudo in gradu generico non sufficit ad generationem viuentis materialis: ergo nec sola similitudo in natura intellecuali, sufficit ad generationem viuentis purè intellecualis.

182. Obijcies 11. Ea tantum similitudo est de ratione generationis, cuius terminus est capax, & principium ipsum cōmunicare potest. Sed amor increatus non est capax similitudinis intentionalis, nec eam cōmunicare potest principium ipsum spiratiuum. Resp. nego maiorem; aliqui vermis, qui non est capax nisi similitudinis genericæ, nec maiorem potest ab homine recipere, effet filius hominis producentis. Similitudo igitur ad generationē requisita spectanda nō est ex capacitate termini, vel principij, sed ex propria essentia, quæ postulat, vt si adæquata principio producenti quoad essentialia. Ex eo igitur, quod nec amor increatus vi suæ originis sit capax similitudinis intentionalis obiecti amabilis, nec principium voluntuum possit eam cōmunicare, non sequitur, Spiritum sanctum esse Filium, sed potius non posse esse filium, eò quod vi suæ originis nequit procedere adæquatè similis principio producenti quoad essentialia.

183. Obijcies 12. Productio muli est vera generatio: sed per illam terminus non procedit similis producenti: ergo de ratione generationis non est, vt per eam genitum procedat perfectè simile gignenti. Respondeo, productionem muli deficere à perfecta generatione viuentis, vt præcitatō loco Metaph. indicat Aristoteles. Verum qua parte mulus procedit aliquo modo similis non solum principio generico, quia hoc non sufficit, vt constat in Verme, sed etiam specifico, dicitur aliquo modo genitus & filius. Mulus enim etiā non procedat in perfectam similitudinem naturæ specificę cum equo & asina, à quibus gignitur, cū non possit procedere in duplice natura specifica; procedit tamen similis utriusque per differentiam, quæ multum participat de proprietatis utriusque parentis, vt constat ex extrinseca figura. At vero Spiritus sanctus

Aristoteles.

nullo

nullo modo vi suæ originis procedit similis similitudine specifica, sumpta ex obiecto cum principio spirante; & hoc ideo, quia obiectum diligibile, quod proximè constituit voluntatem ad operandum, nullo pacto ordinatur ad producendum simile. At verò principium generatiuum equi & ainst per se ordinatur ad gignendum simile in natura specifica; per accidens autem ratione missionis diversorum seminum deficit à perfecta similitudine naturæ specificæ.

Corollaria Doctrina.

184. Ex dictis infero primò, Spiritum sanctum vi suæ originis procedere similem in natura cum principio producente, non tamen esse genitum; quia ad genitum intellectuale requiritur similitudo intelligibilis, quæ est propria naturæ intellectualis ut sic.

185. Infero 2. Spiritum sanctum vi suæ originis procedere ut Deum formaliter, & non tantum identice; quia ex vi suæ originis formalis procedit ut Amor increatus, qui non

minus quam intellectio constituit essentialiter Deum.

186. Infero 3. Si per impossibile in Diuinis non esset Verbum, adhuc processio Spiritus sancti non esset generatio: quia neque tunc vi suæ originis Spiritus sanctus procederet similis intentionaliter principio producenti, sed tantum naturaliter, ut procedit nunc. Igitur neque tunc haberet formalem rationem generationis, quæ in eo consistit, ut per illam terminus procedat adæquatè similis principio producenti.

187. Ad rationem dubitandi constat ex dictis. Nego enim definitionem generationis conuenientem processioni Spiritus sancti, quia Spiritus sanctus vi suæ originis non procedit in similitudinem adæquatam cum principio spirante: quo pacto intelligendum est, *ly in similitudinem naturæ*. Ratio est, quia Spiritus sanctus non procedit in similitudinem obiecti diligibilis, quod est proximum principium constitutum voluntatem Diuinam potentem ad spirandum. Conuenit autem processioni Verbi, quia hoc non solum procedit in similitudinem naturæ, sed etiam obiecti intelligibilis, quod est proximum principium constitutum intellectum Diuinum ad producendum.

DISPUTATIO XIX.

De Relationibus Diuinis.

EXPLICATA natura, & numero Diuinarum processionum, ex quibus numerum, & proprietatem Diuinarum personarum deduximus, explicanda supereft natura, & numerus Diuinarum relationum, quæ principia sunt, & termini Diuinarum processionum.

SECTIO I.

An, & quot sint relationes reales in Deo.

Conc. Tolitanum II.

S. Thomas.

I. **D**ico 1. Sunt in Deo relationes reales. Assertio est definita in Concilio Tolestanico II. In relatiis, inquit, personarum nominibus Pater ad Filium, Filius ad Patrem, Spiritus sanctus ad virosque referuntur, qua cum relatiis tres personæ dicantur, unatanum naturalis substantia creditur. Eadem veritas colligitur ex sacra scriptura, in qua personæ Diuinæ appellantur nomine Patris & Filii, quæ correlatiæ ad inuicem referuntur.

2. Fundamentum S. Thomæ est. In Deo

est realis processio vnius personæ ab alia: ergo in eo est realis relatio. Consequentia probatur, tum quia omne productum fundat realem respectum ad suum producens: & è conuerso, quando ambo sunt eiusdem ordinis & naturæ, qualia sunt producens, & productum in Diuinis, ob hanc enim rationem concedimus respectum realem inter Patrem & Filium, & vniuersaliter inter causam & effectum in rebus creatis; non autem inter creatorē & creaturam, quia non sunt eiusdem ordinis & naturæ: tum quia omne productum distinguitur à producente. Sed in Diuinis non potest dari distinctione, nisi per relationes, nam omnis alia est per limitationem: non repugnat autem in Deo distinctione per relationes, quia haec est per essentialē oppositionem, quam relatiua dicunt ad inuicem. Implicat autem distinctione per limitationem in Deo, quia haec non est intrinseca & essentialis rebus ipsis distinguenter, sed accidentalis, & ab extrinseco limitante, quam Deus habere non potest. Confirmatur, quia relationes in Deo constituant personas reales; igitur sunt reales.

3. **D**ico 2. Hæ relationes in Deo reales sunt non solum secundum esse *In*, sed etiam secundum esse *Ad*. Assertio est contra Caiet. 1.p.q.28.ar.1. & Capreolum in 1.dist. 33.ad

Caietanus.
Capreolus.

I. &c 3.